

ТЕМА :УКРАЇНА І СВІТ НА ПОРОЗІ ХХ ст.

ПЛАН:

1. Територіальні межі розселення українців як етносу.
2. Етнічний та соціальний склад населення України на початку ХХ ст.
3. Тенденції соціально-економічного розвитку.
4. Політичний розвиток української спільноти.

Література :

1. Бойко О. Д. Історія України. К: ВЦ "Академія", 2001.
2. Полонська - Василенко Н Історія України. У 2. Т. - Т. 2. Від середини ХVІІ ст. до 1923 р. - К: Либідь, 1993.
3. Бойко О. Д. Історія України. - К., 1999.
4. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ - початок ХХ ст.). Львів, 1996.
5. Дорошенко Д. Нариси історії України. - К., 1991. - Т. 1-2.

1. Переступаючи межу ХХ ст., український народ залишався розділеним між двома імперіями.

У складі Російської імперії перебували:

- ☐ Правобережжя,
- ☐ Лівобережжя зі Слобожанщиною
- ☐ Південна, або Степова, Україна.

Правобережжя поділялося на Київську, Подільську, Волинську губернії, Лівобережжя — на Полтавську, Чернігівську, Харківську, Південна Україна — на Херсонську, Катеринославську й Таврійську губернії.

Українські етнічні землі в складі Австро-Угорської імперії теж поділялися на три регіони:

- ☐ Східну Галичину, що разом із частиною польських етнічних територій (сім західних повітів Галичини) перебувала в складі Королівства Галичини й Льодомерії;
- ☐ Буковину — Коронний край, де панували румунські поміщики;
- ☐ Закарпаття — підпорядковане Угорському королівству.

Значна частина етнічних українських земель перебувала в складі сусідніх адміністративних одиниць обох імперій: Пряшівщина, Лемківщина, Посяння, Холмщина, Підляшшя, Берестейщина, Кобринщина, Пінщина, Стародубщина, південь Орловщини, Курщини та Вороніжчини, захід Війська Донського, Кубань і північний захід Ставрополля.

За даними переписів населення, що проводилися в Російській та Австро-Угорській імперіях, і результатами етнографічних експедицій, суцільна етнічна територія українського народу на початку XX ст. становила 747 тис. км². З них 74 тис. км² входили до складу Австро-Угорської імперії, а 673 тис. км² — до Російської. Загалом на цих землях проживало 46 млн, з яких 32,7 млн були українцями.

2. Перебування України між трьома цивілізаціями — західною та східною християнськими та мусульманською, віковична імперська політика Австро-Угорщини та Росії спричинили поселення на українських теренах багатьох етнічних меншин. Однак перепис 1897 р. засвідчує, що в підросійській Україні українці становили більшість — 17 млн, або 72,6 %; на Лівобережжі — 80,9 %; на Правобережжі — 76,9 %; у Степовій Україні — 56,9 %. Більшість українців проживала в селах — 84 %, а в містах — 16 %.

Українські міста на межі XIX й XX ст. стали центрами концентрації представників прибулих етносів. Українців у них було не більше третини. Лише в Харківській та Полтавській губерніях українці становили більшу половину міщанства.

Росіян на українській території проживало 2,7 млн (11,8 %): найбільше — у Степовій Україні (понад 20 %), найменше — на Правобережжі (4,3 %). При цьому більшість росіян, що поселилася на Правобережжі, проживала в містах. Це були дворяни, велика буржуазія, вище духовенство, військові й промислові робітники. Усі вони займали панівне становище в адміністративній, виробничій, культурно-освітній та побутовій сферах.

8,3 % мешканців були євреями. Вони становили 1/8 населення Правобережжя та 40 % усього міського населення регіону. При цьому в їхніх руках знаходилася більшість ремісничих майстерень, невеликих підприємств і значна частина торгівлі.

2,8 % від загальної чисельності населення дев'яти українських губерній становили поляки. У їхній власності перебувало 46 % земель Правобережжя та 54 % промислових підприємств.

3. На межі XIX та XX ст. в провідних країнах Західної Європи й Північної Америки завершилося формування індустріального суспільства.

У ході другої технологічної революції парові двигуни були замінені електричними та двигунами внутрішнього згоряння. Переоснащені машинами нового покоління, підприємства вимагали нових форм організації виробництва — акціонерних товариств, монополій.

З поширенням монополій у провідних індустріальних державах розпочався процес формування державно-монополістичного капіталізму — такої форми організації економіки, коли держава бере на себе роль регулятора виробництва не лише за допомогою прийнятих законів, а й перетворюючись на власника чи співвласника засобів виробництва, а отже, й активного учасника економічних процесів.

Схильні до агресії тодішні політики відразу ж побачили в державно-монополістичному капіталізмі інструмент для швидкого нарощування військово-промислового виробництва та виходу на імперський — силовий (збройний, воєнний) шлях вирішення питань щодо забезпечення себе колоніальними базами дешевої сировини та гарантованими ринками

збуту виробленої продукції. Індустріалізація потребувала все більшої кількості сировини: розробки нових родовищ вугілля, залізної руди, кольорових металів. Потреби розвитку європейської індустрії зумовили інтенсивне вкладання європейцями капіталів у прискорений розвиток виробництва в Україні.

Тут швидко виростили робітничі поселення й цілі міста, формувалися індустріальні центри загальноімперського значення: Донецький вугільно-металургійний, Криворізький залізорудний, Нікопольський марганцевий, Південно-Західний — з виробництва цукру.

Потужними центрами машинобудування стали Київ, Харків, Одеса, Миколаїв. Однак процес індустріалізації в Україні здійснювався вкрай однобоко. Оскільки індустріалізація відбувалася насамперед за рахунок європейського капіталу, у торгівлі панував російський капітал, а українське селянство поміщики утримували біля землі аж до 1883 р.

Українські соціальні верстви, які визначали соціальне обличчя індустріального суспільства, розвивалися слабо. Серед підприємців українці становили неповних 7 %, інтелігенції — майже 33 %. Меншість вони становили й серед 2-мільйонного робітництва.

Слабкий розвиток соціальної складової зумовлював також нерозвинутість українського політичного життя. Незважаючи на швидкі темпи, індустріалізація в Україні до Першої світової війни так і не завершилася, а більшість населення (84 % у Східній та 85 % у Західній Україні) продовжувала займатися сільським господарством.

Попри названі особливості й проблеми, Наддніпрянська Україна перетворилася на один із найрозвинутіших промислових регіонів Російської імперії.

Водночас українська економіка розвивалася як колоніальна. Так, на межі століть питома вага промисловості України в добувних галузях імперії становила 70 %, тоді як у переробних — лише 15 %. Повільно й однобоко розвивалася й колоніальна економіка Західної України. У сукупному доході Західної України на промисловість припадало лише близько 30 %, які отримували за рахунок видобування та первинної обробки сировини.

4. Політична активність українського народу в умовах імперського гноблення була одночасно й проявом українського національного руху, національного відродження. Проте цей природноісторичний процес гальмувався через нерозвинутість українських буржуазії, інтелігенції та робітництва, їхніх громадських організацій, політичних партій.

За цих обставин провідну роль у політичному житті Західної та Східної України відігравала українська нечисленна інтелігенція, насамперед митці й студентство. Однак, не маючи достатніх, насамперед фінансових ресурсів, вона дуже часто обмежувалася деклараціями, не маючи коштів для конкретних дій.

З двох частин розділеної України в принципово кращих умовах перебувала Західна Україна, громадські й політичні діячі якої користувалися демократичними правами та свободами, що діяли в конституційній Австрійській монархії.

У Східній Україні на перешкоді політичного розвитку стояв російський царизм, який усіляко пригнічував громадське й політичне життя

українства. Тому природно, що політичний розвиток української спільноти розпочинається роботою українських послів Віденського райхсрату та Галицького сейму (середина XIX ст.).

Політичне життя отримало нові імпульси після створення Русько-української радикальної партії (РУРП) (жовтень 1890 р.), Української національнодемократичної партії (УНДП) (грудень 1899 р.).

У Наддніпрянській Україні політичними питаннями в 1890-х роках починають займатися студентські громади, що не задовольнялися лише громадівською культурницькою діяльністю і яких І. Франко назвав «Молодою Україною».

На новий рівень політичне життя піднялося зі створенням Революційної української партії (РУП) (січень 1900 р.), яка своєю метою визначила відновлення Української держави: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ». Політичної автономії домагалися й усі інші партії України.

Справжньою віхою політичного розвитку українства стала демократична Революція 1905–1907 рр. Представники українського народу отримали демократичні права та свободи й політичну трибуну в Державній думі — усе імперській парламентській установі.

У період реакції 1907–1914 рр. національний рух українського народу був знову придушений, проте, усупереч переслідуванням, не припинився.

УСПІХІВ!!!

Бережіть себе і своїх рідних.

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА!